

Ділдабай Әйгерім

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДАҒЫ САЛЫҚТЫҚ ӘКІМШІЛІКТЕНДІРУ: ЖАҒДАЙЫ, МӘСЕЛЕЛЕРІ, ШЕШУ ЖОЛДАРЫ

6M050900 «Қаржы»

Ғылыми жетекшісі

Аға магистр Усипбеков А.А.

Ғылыми жұмыстың мақсаты:

Салықтық әкімшіліктендірудің мемлекет пен қоғамның мүддесін, мемлекеттік бюджеттің кіріс көзін қалыптастырудағы алатын орны мен атқаратын рөліне баға беріп, ол бойынша жетілдіру жолдарын ұсыну.

Ғылыми жұмыстың міндеттері:

- Қазақстан Республикасындағы салық саясаты және оның жүзеге асырылуындағы салықтық әкімшіліктендірудің атқаратын рөлі;
- Салық механизмінің негізгі элементі ретіндегі салық әкімшілігінің теориялық негіздерін қарастыру;
- Салықтық әкімшіліктендірудің қазіргі кездегі жүзеге асырылу механизмін жергілікті салық комитеттері негізінде талдау;
- Салықтық әкімшіліктендіруді жетілдіру жолдарын қарастыру және сол бойынша тұжырымдар жасау.

Зерттеу объектісі ҚР салық жүйесі және салықтық әкімшіліктендіру аспектілері мен оның даму жағдайлары болып табылады.

Автормен қорғауға шығарылатын жұмыстың негізгі жағдайлары:

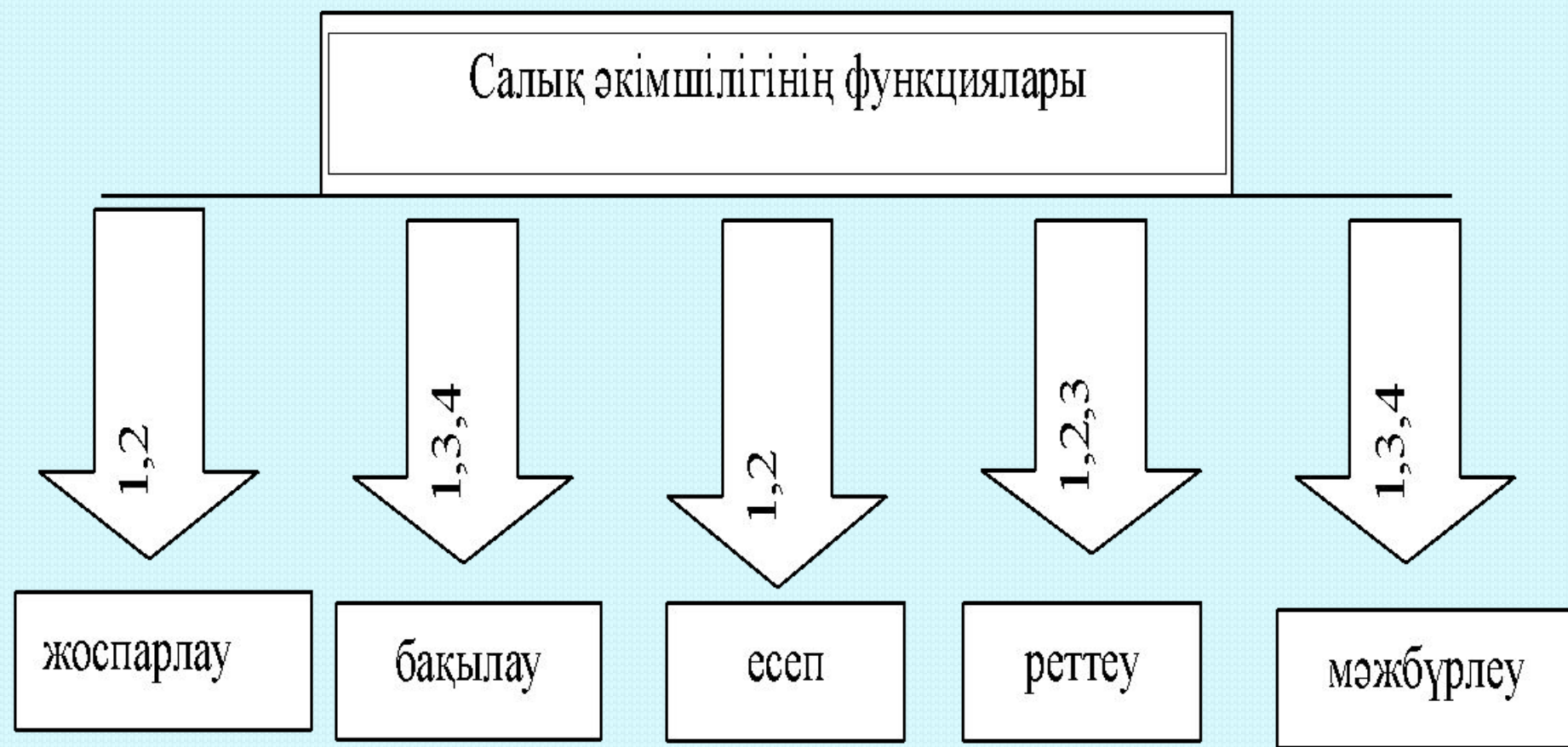
- салықтық әкімшіліктендіру мазмұнын айқындауда авторлық анықтама беру;
- салықтық әкімшіліктендірудің реформалануы мен даму кезеңдерінің жүйелендірілген үлгісі;
- ҚР-да салық әкімшілігін, салық қызметін және жалпы салық салу жүйесін жетілдіру жөніндегі бағыттар.

Салықтық әкімшіліктендіру – салық қызметі органдарының салық заңдарының орындалуын, жинақтаушы зейнетақы қорларына міндетті зейнетақы жарналарының толық және уақтылы аударылуын бақылау.

Басты міндеті – салықтан жалтаруға тосқауыл жасау, мемлекеттің табыс бөлігіне түсетін кірістерді қамтамасыз ету, Қазақстан Республикасы заңдарының бұзылуын жою.

Салықтық әкімшіліктендірудің басты мақсаттары келесілер болып табылады:

- салық түсімдерін жоспарлау және болжау;
- талдауға алынатын нақты кезеңдер аралығында салық түсімдері көлеміндегі ауытқу факторларының себептері мен салдарын анықтау;
- салықтан жалтару фактілерін болдырмау;
- салық салу объектісі бар тұлғаларды салық қызметі органдарына тіркеуге алу;
- ҚР үкіметі белгілеген тәртіпке сай ірі салық төлеушілерге мониторинг ұйымдастыру және жүргізу;
- салық тексеруін ұйымдастыру және жүргізу;
- салық міндеттемелерінің орындалуын қамтамасыз ету мақсатында өзге өкілетті мемлекеттік органдарға бақылау ұйымдастыру

Сурет 1- Салықтық әкімшіліктендірудің негізгі функциялары

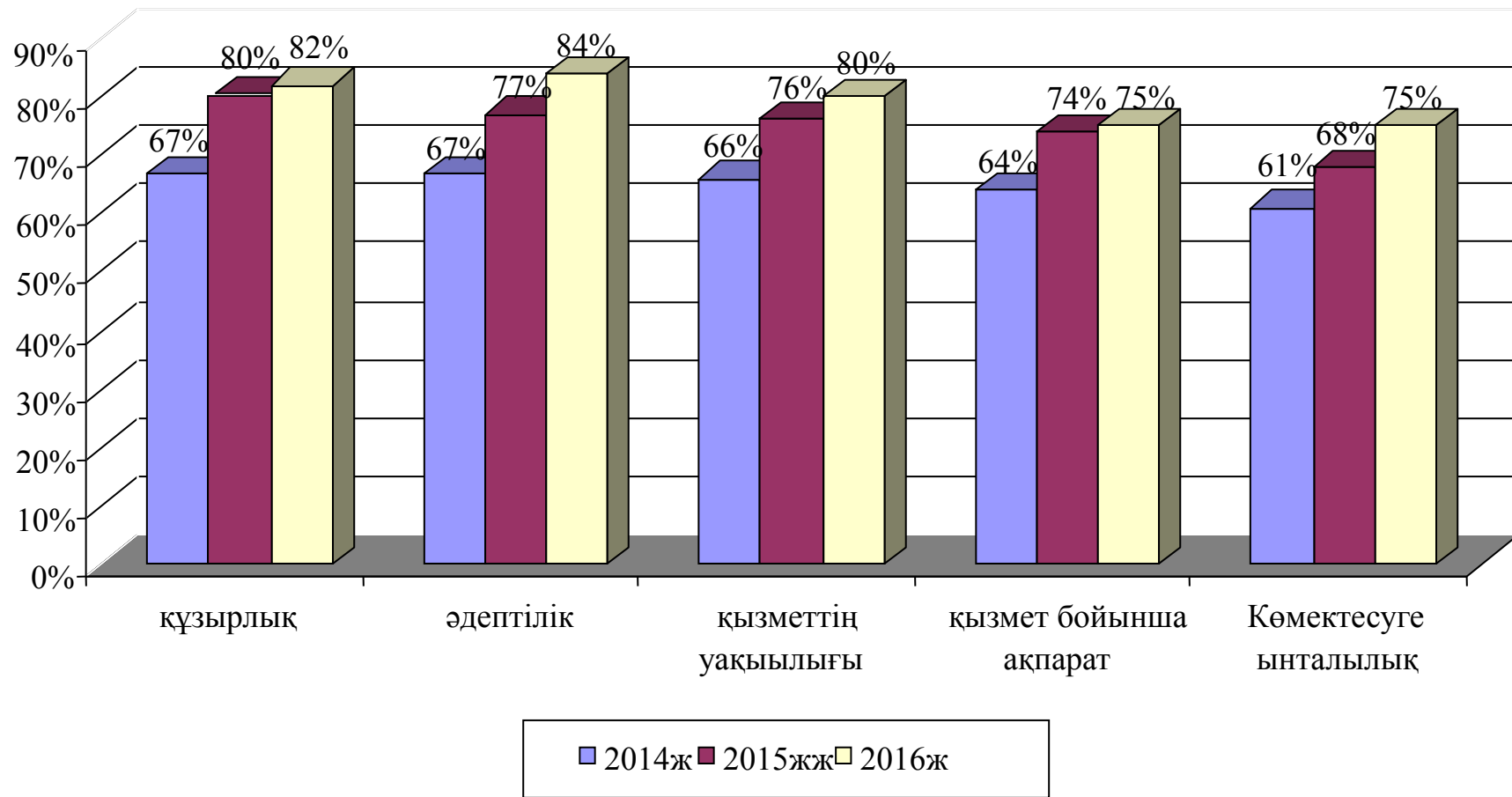
Е с к е р т у – сурет автормен құратырылды

Мемлекеттік бюджеттің кіріс бөлігінің 2014-2016 жылдардағы орындалу деңгейі, млрд. теңге

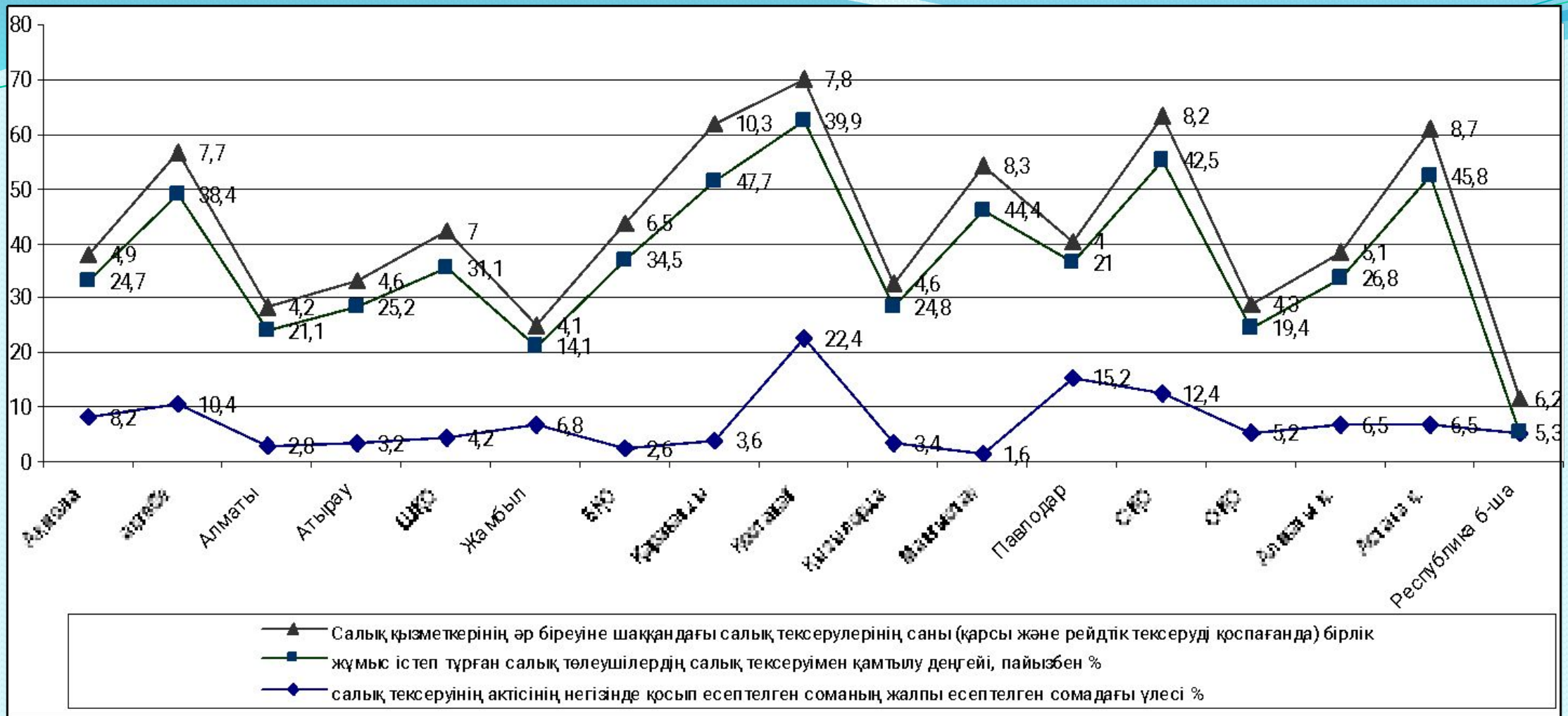
Төлемнің аты	2014 ж			2015 ж			2016 ж		
	Жоспар	нақты	%	Жоспар	нақты	%	Жоспар	нақты	%
КІРІСТЕР	7 287	7 321	100,5	7 245	7 634	105,4	9 203	9 308	101,1
Салықтық түсімдері,	5 122	5 115	99,9	4 516	4 883	108,1	5 584	6 023	107,8
оның ішінде:									
корпоративтік табыс салығы	1 211	1 169	96,6	994	1 224	123,1	1 294	1 437	111,1
жеке табыс салығы	526	552	105,0	590	598	101,4	661	691	104,6
әлеуметтік салық	416	427	102,7	455	464	102,1	504	530	105,1
қосылған құн салығы	1 234	1 198	97,1	945	944	99,9	1 445	1 495	103,5
акциздер	138	147	106,5	163	161	98,8	191	205	107,4
Салықтан тыс түсімдер	154	179	116,0	203	224	110,6	328	369	112,4
Негізгі капиталды сатудан түскен түсімдер	55	71	129,1	68	69	101,5	57	60	104,8
Трансферттердің түсімдері	1 955	1 955	100,0	2 457	2 456	100,0	3 232	2 855	88,3

2014-2016ж. Мемлекеттік бюджет кірісіндегі негізгі салықтық түсімдердің өсу қарқыны

	2013ж	2014ж	2015ж	2016ж	Өсу қарқыны (алдыңғы жылмен салыстырғанда, %)		
					2014ж	2015ж	2016ж
Салықтық түсімдер	4779,0	5115,7	4883,9	6023,2			
Корпорациялық табыс салығы	1032,7	1169,6	1224,6	1437,3	113,3	104,7	117,3
Жеке табыс салығы	492,9	552,3	598,8	691,7	112	108,4	115
Әлеуметтік салық	380,4	427,9	464,7	530,4	112,5	108,6	114,1
Мүлікке салынатын салықтар	142,4	173,1	208,9	273,6	121,6	120,7	130,9
Жер салығы	14,1	14,3	14,9	15,2	101,1	104,4	102,1
Көлік құралдарына салынатын салық	36,0	38,8	42,3	46,8	107,8	108,8	110,6
Қосылған құн салығы	1327,6	1198,2	944,4	1495,6	90,25	78,82	158
Акциздер	103,6	147,1	161,1	205,2	141,9	109,5	127,3
Табиғи және басқа да ресурстарды пайдаланғаны үшін түсетін түсімдер	312,4	278,1	266,6	359,9	89	95,87	135
Ойын бизнесіне салық	7,7	8,9	10,6	11,8	114,9	118,9	111,3
Халықаралық сауда мен сыртқы операцияларға салынатын салықтар	880,0	1054,0	880,1	951,8	119,8	83,49	108

Салық органдарының көрсететін «салық қызметі сапасының» деңгейі, %
Е с к е р т у – ҚР ҚМ 2016 жылға арналған статистикалық мәліметтері бойынша

Салық тексерулерінің бір қызметкерге шаққандағы саны және олар бойынша қосып есептелген салықтарыдың үлесі, %
 Е с к е р т у – ҚР ҚМ 2016 жылға арналған статистикалық мәліметтері бойынша

2016 ж. ҚР бойынша аймақтық салық комитеттерінің қызметін бағалау, %

Салық комитеттері	Барлығы	Түсімдер	Бақылау-экономикалық жұмыс	Қарыз	Артық төленген сома	шағымдану	Жемқорлықпен күрес	автоматтандыру	Түсіндіру қызметі	ҚҚС қайтарып алу
Қарағанды	83,9	12,0	14,4	12,8	11,9	2,4	9,8	9,6	5,5	3,4
Алматы қаласы	77,9	15,5	11,7	8,5	10,6	9,2	7,7	8,7	0,5	3,4
Қызылорда	75,4	13,0	12,6	3,4	13,6	9,2	6,3	6,3	5,5	3,4
Қостанай	67,7	9,0	5,4	11,1	9,4	9,2	8,4	4,2	5,5	3,4
СҚО	63,7	3,0	9,0	10,2	2,1	9,2	10,5	8,7	5,5	3,4
ШҚО	63,4	5,0	9,9	6,0	6,8	9,2	11,2	7,8	2,0	3,4
Жамбыл	60,8	2,0	13,5	7,7	8,1	9,2	4,2	5,1	5,5	3,4
Ақтөбе	58,6	7,5	3,6	13,6	12,8	0,8	2,1	7,2	5,5	3,4
НК по ЗКО	57,5	1,0	10,8	11,9	8,1	9,2	2,8	2,7	5,5	3,4
Алматы	56,9	14,0	2,7	4,3	10,6	1,6	9,1	3,6	5,5	3,4
Ақмола	52,0	10,5	1,8	9,4	6,0	9,2	3,5	5,1	1,0	3,4
Атырау	49,9	7,5	6,3	6,8	0,9	9,2	7,0	1,2	5,5	3,4
ОҚО	45,4	15,5	0,9	5,1	2,1	3,2	4,9	2,7	5,5	3,4
Павлодар	42,4	4,0	7,2	2,6	5,1	4,8	1,4	6,3	5,5	3,4
Астана қаласы	38,2	10,5	4,5	0,9	3,4	4,0	5,6	1,8	2,0	3,4
Маңғыстау	38,1	6,0	8,1	1,7	4,3	9,2	0,7	0,6	2,0	3,4

2017 жылға негізгі міндеттер мыналар:

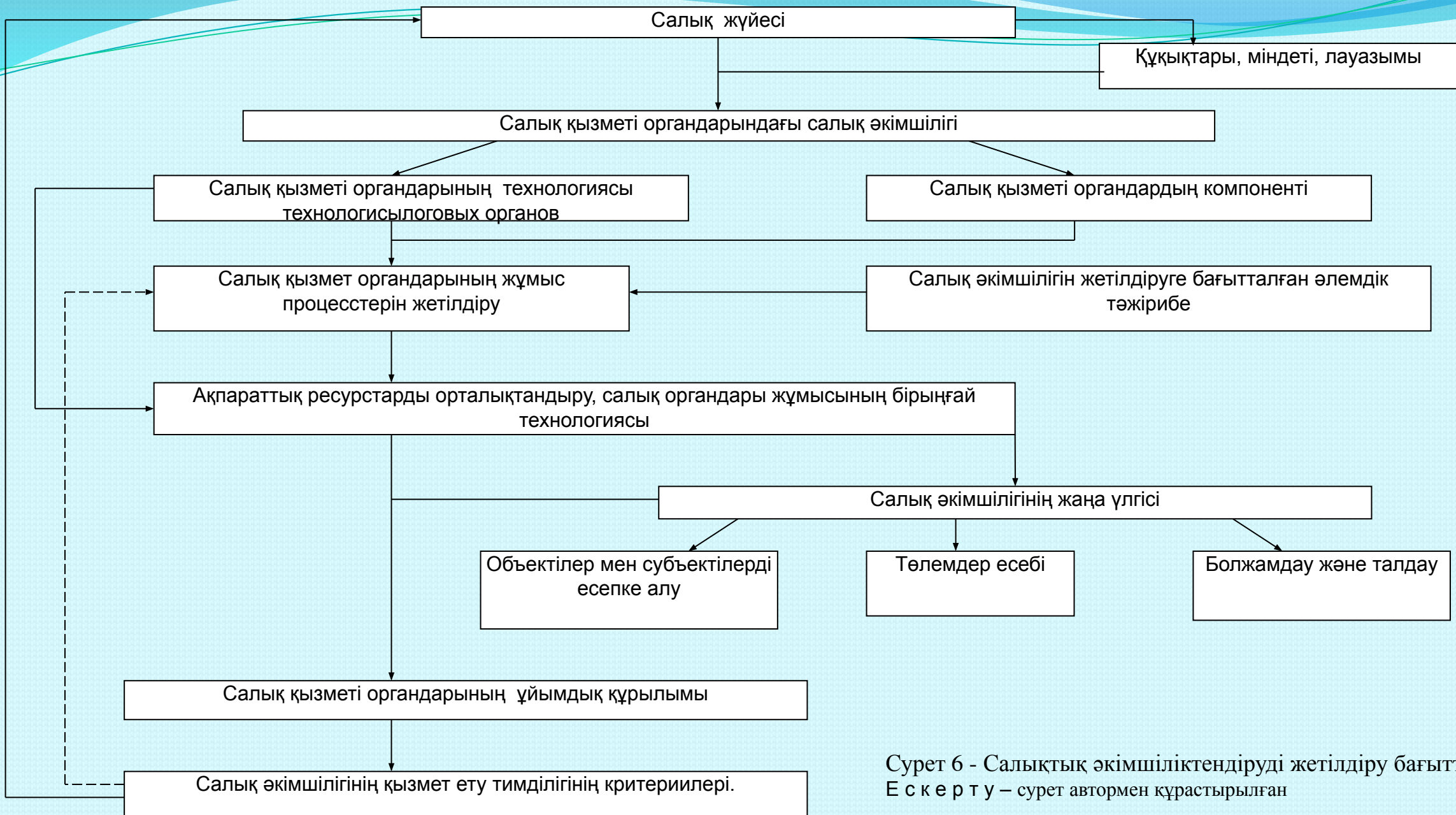
- 1. ҚР ҚМ Салық комитетінің құзыретіндегі салық түсімдерінің деңгейін ЖІӨ-ге 23% мөлшерінде қамтамасыз ету;
- 2. Салық органдарының жұмыстарына қоғамның қанағаттануына қол жеткізу:

Осы мақсатқа жету барысында, салық салу саласында мынадай проблемаларды шешу қажет:

- ☐ - салық төлеушілерді есепке алуды жүзеге асыру және жеке шоттарын жүргізу кезінде;
- ☐ - салық есептілігін электрондық түрде берген және жеке шоттарға қашықтықтан қатынауды ұйымдастыру кезінде;
- ☐ - ҚҚС бойынша электрондық камералдық бақылауды жүзеге асыру кезінде;
- ☐ - «Салық аудитін электрондық бақылау» (САЭБ) біріктірілген салықтық ақпараттық жүйенің (БСАЖ) мамандандырылған құрауышының көмегімен салық тексерулерін жүргізу және тексеру рәсімдерін құжаттандыру кезінде;
- ☐ - жұмыс істемейтін салық төлеушілердің банктік шоттарында ақшалай қорлардың қозғалысы туралы ақпаратты алу жөнінде екінші деңгейдегі банктермен жұмыс істеу кезінде автоматтандырылған өзара іс-әрекеттің болмауы болып табылады;
- ☐ - салықтық әкімшілік жүргізудің ақпараттық жүйелерін қолданудың тиімділігіне теріс әсер ететін ақпараттық технологияларды ағымдағы пайдалану.

Ғаламдық бәсекеге қабілеттілік пен салық салу рейтингі бойынша Қазақстан 178 елдің ішінде 44-ші орында тұр. Қазақстан жалпы салық жүктемесі жағынан 58-ші, салық есебін дайындау мен салық төлеуге жұмсалатын уақыт көрсеткіші жағынан 105-ші орында тұр. Көршілерімізден жалпы салық жүктемесі жағынан Ресей 131-ші, Қытай 163-ші, Өзбекстан 170-шы орында, ал салық есебін дайындау мен салық төлеуге жұмсалатын уақыт жағынан Өзбекстан 65-ші, Ресей 151-ші, Қытай 167-шы орында орналасқан.

БЭФ-тың 2014-2015 жылға жасаған бағалауы бойынша еліміз ғаламдық бәсекеге қабілеттілік рейтингінде 61-ші орын алады

Сурет 6 - Салықтық әкімшіліктендіруді жетілдіру бағыттары
Е с к е р т у – сурет автормен құрастырылған

Қазақстан республикасында қалыптасқан салықтық әкімшіліктендіру, оның ішінде салық бақылауында кездесетін көптеген проблемалар бар:

Оның ішінде, салық қызметінің сапасының жоғары болмауы; салықтық бақылаудың жеткілікті түрде тиімді болмауы; салықтардың толығымен жиналмауы немесе салықтық жетіспеушіліктердің болуы.

Аталған мақсатқа жету үшін көптеген міндеттерді орындау қажеттілігі туындайды, солардың бірі салық қызметі органдарында қызмет ететін персоналдарды оқыту, қызмет ету кезінде мөлдірлік, объективтілік және кадрлық лауазымдардың карьерлік өсуін қамтамасыз етіп отыру табылады. Сонымен бірге, салықтық әкімшіліктендірудің процедураларын жеңілдететін салық заңнамасын енгізу мәселелерін қолға алу қажет. Оның қысқаша мазмұнын жоғарыдағы суреттен байқауға болады.

Аталған жоспарды орындау үшін, жоғарыда қарастырып өткеніміздей салықтық әкімшіліктендірудің атқаратын рөлі жоғары және ол үшін салық қызметі органдарында келесі қызметтерді жандандыру қажет:

- Салық бақылауы рәсімін жетілдіру және оңайлату, реттеу;
- Мемлекеттік, өзге уәкілетті органдардың шет мемлекеттердің құзырлы салық органдарымен өзара әрекет ету тиімділігін арттыру;
- Салық бақылауы рәсімін автоматтандыру;
- Жүйелі түрде салық салудан жалтаруда қолданылатын жаңа тәсілдер мен схемалар анықтау және олардың тууына ықпал ететін себептерді жою аясында әрі қарай шаралар енгізу.

Назарларыңызға рахмет!